Saint-Simons vision av ett enat Europa

RICHARD SWEDBERG
Sociologiska institutionen, Stockholms universitet

Det är utomordentligt väl dokumenterat i den stora litteratur som ägnats åt Saint-Simon (1760–1825) att denne märklige tänkare inte bara hjälpte till att grunda sociologin och socialismen utan även var en av de första – kanske den allra första – att analysera industrisamhället.[1] Praktiskt taget ingen uppmärksamhet har emellertid ägnats åt den roll som tanken på *Europas enande* spelar i Saint-Simons verk, trots att en av hans mest skarpsinniga kommentatorer – Emile Durkheim – påpekat att det är just detta som utgör det centrala temat i hans författarskap.[2] Syftet med denna artikel är att analysera Saint-Simons tänkande på denna punkt samt även att bidra till kunskapen om europatankens uppkomst. Saint-Simon var en sann visionär och förmådde som få andra tänkare att se in i framtiden. Vad var det som fick honom att även ana sig till Europas enande? Och finns det någon länk mellan Saint-Simons åsikter om vikten av ett enat Europa och de idéer som framfördes på 1950-talet av hans landsman Jean Monnet (1888–1979), allmänt betraktad som den Europeiska Gemenskapens fader? Jag skall försöka besvara båda dessa frågor i denna artikel, delvis med hjälp av Emile Durkheims sociologi. Först skall jag visa hur Saint-Simons idéer om Europas enande genomsyrar hela hans verk (del 1–3) och sedan analysera dessa idéer med hjälp av Durkheims teori om "kollektiva representationer" (del 4). De eventuella parallellerna mellan Saint-Simons åsikter och de idéer som bildar grunden för den Europeiska Gemenskapen (EG) diskuteras i den sista och avslutande delen (del 5).

1

Saint-Simons skrifter om Europa och dess enande kan indelas i tre perioder, var och en med sin egen speciella problematik och sitt eget fokus. Den första perioden täcker åren från Saint-Simons debut som författare till 1814, då hans mest kända politiska pamflett – *De la réorganisation de la société européenne* – publicerades. Under dessa år (1802–1813) betonade Saint-Simon särskilt den roll som *vetenskapen* kan spela i Europas enande. Europa befann sig vid 1800-talets början i en svår kris, enligt Saint-Simon, och kunde bara räddas av en ny vetenskaplig doktrin. Under sin andra period menade Saint-Simon att man

Not: Gravyr av E. Perrot efter en målning från 1825 av Engelmann. Claude-Henri de Saint-Simon (1760–1825) kom från en nedgången adelssläkt där man trodde sig härstamma från Karl den store. Saint-Simon var upprorisk som barn och tog första bästa chans att gå med i armén, där han snabbt utmärkte sig. Han ville dock inte göra karriär som officerare utan bestämde sig istället för att ägna sig åt mänsklighetens väl. Bl a försökte han under dessa år övertala vicekungen av Mexiko att bygga en kanal som skulle förbinda Atlanten med Stilla havet. När franska revolutionen bröt ut valde Saint-Simon att stanna i Frankrike men ändrade sitt namn till det mera folkliga Claude-Henri Bonhomme. För att finansiera sina olika projekt till mänsklighetens väl började medborgare Bonhomme spekulera i fastigheter och var oerhört framgångsrik. Tack vare sina jättelika spekulationer – bl a lär han ha försökt köpa Notre Dames tak (som var gjort av dyrbart bly) – så hamnade Saint-Simon i fängelset och var nära att bli avrättad. En natt i fängelset uppenbarade sig Karl den store för Saint-Simon och sa att på samma sätt som han en gång förenat Europa med politiska medel, så skulle Saint-Simon en dag göra detsamma med hjälp av sina filosofiska och vetenskapliga idéer. Efter att ha blivit försatt på fri fot 1794 började Saint-Simon på olika sätt att slösa bort sin förmögenhet. Under dessa år visade Saint-Simon också ett oerhört intresse av att förkovra sig, särskilt i fysik och medicin. Han förmådde dock inte att lära sig någonting på ett grundligt sätt utan förblev alltid en dilettant ("Min hjärna hade stelnat till – jag var inte längre ung"). 1802 debuterade han som författare och skulle därefter producera ett par pamfletter per år. Han var en usel skribent men en karismatisk konversatör och klart skicklig på att få tag i unga och entusiastiska sekreterare som gärna skrev ned vad han sa. Auguste Comte var en av dessa sekreterare men skulle senare bli en av Saint-Simons bittraste fiender. Under de sista tjugo åren av sitt liv – då Saint-Simon skrev sina största skrifter – levde han i stor fattigdom och misär. Han pendlade under dessa svåra år mellan en enorm optimism och en beckssvart pessimism, som bl a resulterade i ett självmordsförsök. Saint-Simon dog den 19 maj 1825, utfattig och omgiven av en liten skara trogna lärjungar.

först och främst skulle försöka ena Europa med hjälp av *politiska medel*. Huvudverket från denna tid är pamfletten från 1814 om Europas omorganisation. Under Saint-Simons sista år (1815–1825) fascinerades han alltmer av tanken på att "*industrin*" skulle kunna ena Europa. I sitt sista verk, *Nouveau Christianisme* (1825), förvandlade Saint-Simon sin industriella doktrin till en slags religion. Europa skulle nu inte bara bindas ihop med hjälp av ekonomin utan också genom en gemensam tro.

Saint-Simons första skrifter publicerades anonymt och förblev okända till långt efter hans död.[3] Den viktigaste av dessa heter *Lettres d'un habitant de Genève à l'humanité* (1802) och innehåller många av Saint-Simons viktigaste idéer i embryo: Europa befinner sig i en allvarlig kris; det enda som kan få slut på krisen är en stor man (Saint-Simon föreslog vanligtvis sig själv); och såväl industrin som vetenskapen skall spela en nyckelroll i det nya Europa (ex Manuel 1956:62).[4]

För att förstå Saint-Simons idéer på detta tidiga stadium av hans författarskap måste man titta lite närmare på hans skrift från 1802. Saint-Simon utgick alltså ifrån att Europa befann sig i en kris och att denna kris måste lösas på något sätt om "människoanden" skulle kunna avancera (Saint-Simon [1803] 1977:13, 25, 44–53). Saint-Simons eget förslag till lösning var att man skulle omorganisera "den andliga makten" med hjälp av vetenskapliga idéer. Dessa idéer skulle produceras av en särskild grupp bestående av tjugo genier ("Newtons Råd") med uppgift att utarbeta ett "allmänt [filosofiskt] system". Målet för det nya Europa, enligt Saint-Simon, var fred och materiellt välstånd ("ett paradis på jorden"). Han betonade att "*alla måste arbeta*" och att samtliga européer en dag skulle "se på varandra som arbetare i en och samma verkstad" (Saint-Simon [1803] 1925:55).

Det första verk som Saint-Simon publicerade under eget namn kom ut 1807 och hade som titel *Introduction aux travaux scientifiques du XIXe siècle*. Vad som utmärker denna skrift är först och främst att den innehåller en mycket klar framställnig av huvudtemat i Saint-Simons verk under denna period, nämligen att Europa befinner sig i en svår kris och endast kan räddas med hjälp av vetenskapen. Ett allmänt filosofiskt-vetenskapligt system måste etableras på basis av en absolut sanning, om mänskligheten inte skall gå under i Europa. Gravitationslagen utgjorde en sådan sanning enligt Saint-Simon, som var en stor beundrare av Newton. Saint-Simon talade också i glödande ordalag om en annan av sina hjältar, nämligen Karl den store som på 700-talet hade skapat en "europeisk federation" (Saint-Simon [1802] 1977:209–11). "Denna underbara federation" hade hållits samman av kristendomen och varat i 700 år, men sedan förstörts av upprorsmakaren Luther. Det behövdes en ny stor man för att ånyo ena Europa, menade Saint-Simon, och hans enda kandidat för denna uppgift var Napoleon. Den franske

kejsaren var "ett transcendentalt geni som ödet gett i uppgift att åter organisera den [europeiska] federationen" (Saint-Simon [1802] 1977:211).

1813 avslutade Saint-Simon ett manuskript som hette *Mémoire sur la science de l'homme*, vilket dock skulle förbli opublicerat under många år. Huvudtemat var detsamma som i hans tidigare skrifter – endast vetenskapen kan rädda Europa osv – men detta verk innehåller också en hel del nytt, som visar att Saint-Simon höll på att vidareutveckla sina idéer. Medan han tidigare ex varit mycket positiv till matematiker och fysiker, kritiserade han nu dessa med utomordentlig skärpa. Fysiker och matematiker var inte bara oförmögna att lösa krisen, enligt Saint-Simon, utan de förvärrade den: "I hela Europa håller man på att slå ihjäl varandra, men vad gör väl ni för att stoppa denna slakt? Ingenting. Och vad som är än värre: Det är ni som förbättrar alla dessa förstörelsemedel" (Saint-Simon [1858] 1977:55).

Varken fysik eller matematik kunde alltså lösa krisen utan vad som behövdes var en helt ny slags vetenskap – *vetenskapen om samhället* ("*science de l'homme*"). Saint-Simon skrev:

> De flesta människorna i Europa är för närvarande inblandade i det värsta krig som någonsin existerat. Endast med hjälp av samhällsvetenskapen ... kan man analysera orsakerna till detta krig och förstå hur man kan få slut på det. (Saint-Simon [1858] 1977:55)

Vad Saint-Simon kallade för "*science de l'homme*" är ungefär detsamma som Auguste Comte tjugo år senare skulle kalla för "*sociologie*". Vetenskapen om samhället skulle enligt Saint-Simon bestå av en blandning av filosofi och fysiologi. Dess mål var att upphöja analysen av politik och moral till en sannt vetenskaplig nivå, något som skulle ske genom observationer av verkligheten till skillnad från metafysiska resonemang. Vetenskapen om samhället skulle också handla om "organisation" – en term som Saint-Simon använde på sitt eget idiosynkratiska sätt. Alla levande varelser var sålunda "organiserade", men människan var "mer organiserad" än djuren. Att vara "organiserad" innebar alltså något positivt för Saint-Simon, och då han kallade Karl den store för "den sanna organisatören av den europeiska gemenskapen" var detta mycket högt beröm.

2

Vad som skulle bli Saint-Simons absolut viktigaste skrift om Europas enande publicerades i oktober 1814, ungefär samtidigt som Wienkongressen började. Det rörde sig om en 100-sidig pamflett med titeln *De la réorganisation de la société européenne*, vilken Saint-Simon författat med hjälp av sin unge sekreterare Augustin Thierry.[5] Enligt förordet

hade pamfletten skrivits samman i stor hast så att den skulle vara färdig till Wienkongressens öppnande, där Europas öde efter Napoleons fall skulle avgöras. Varje delegat vid kongressen skall ha fått ett eget exemplar av Saint-Simons skrift, men det finns inget som tyder på att någon av dem verkligen läste den. I Frankrike, å andra sidan, uppmärksammades Saint-Simons pamflett betydligt mer än något av hans tidigare alster. En andra upplaga kom ut redan i november 1814, och det anses allmänt att *De la réorganisation de la société européenne* utgör en av Saint-Simons mest framgångsrika skrifter.

Vad som är särskilt intressant med Saint-Simons pamflett från 1814 är att i denna så sammanförs tre olika idéer från samtidens tankevärld och smälts samman till en doktrin som senare skall spela en mycket viktig roll i EG:s historia. Dessa tre idéer är: (1) *enda sättet att få slut på de eviga krigen är att Europa organiseras på ett helt nytt sätt*; (2) *Europa måste enas och få en regering som är oberoende av de enskilda länderna*; och (3) *industrin skall spela en nyckelroll i Europas enande*. Redan i *Mémoire sur la science de l'homme* hade Saint-Simon argumenterat för att ett av skälen till att Europa måste enas var att få slut på de ständiga krigen. Han hade dock inte visat något större intresse för hur Europas nya politiska struktur skulle se ut. Och medan han tidigare låtit vetenskapsmännen spela huvudrollen i Europas enande, nämner han nu för första gången också en annan grupp: de som är verksamma inom *industrin*.

Att Saint-Simons pamflett från 1814 innehåller så mycket om fred är naturligt med tanke på att Europa just genomlidit de fasansfulla napoleonkrigen. Enligt Saint-Simon hade det funnits betydligt färre krig under medeltiden, då Europa var organiserat som en federation. På 1500-talet hade emellertid Luther dykt upp och förstört den Europeiska Federation. Och när det religiösa bandet mellan de europeiska folken försvagades, så blev det omedelbart mera krig. Vid Westfaliska freden (1648) gjordes ett försök att eliminera krig i Europa genom att introducera idén om en maktbalans mellan de olika staterna. Men enligt Saint-Simon var denna strategi dömd att misslyckas då de enskilda staterna i alla fall skulle fortsätta att bygga upp sina arméer i hopp om att en dag kunna besegra sina motståndare. Han var också helt övertygad om att det vore meningslöst att använda sig av idén med en maktbalans vid Wienkongressen.

I sin pamflett diskuterade Saint-Simon också ett par av samtidens mest populära fredsplaner, men menade att dessa var alltför naiva för att kunna användas vid Europas återuppbyggande. Det viktigaste var att Europas *allmänna intresse* togs i beaktande, menade han. Skulle de enskilda staterna med sina nationella intressen få övertaget, skulle det aldrig bli fred. Enda sättet att undvika den senare utvecklingen, enligt

Saint-Simon, vore att gradvis införa en helt ny politisk struktur i Europa: en konfederation som skulle styras via ett parlament. För att denna plan skulle kunna förverkligas måste de enskilda staterna överge sina gamla politiska styrelsesätt och ersätta dessa med ett representativt politiskt system. Ett bra sätt att påbörja Europas enande, menade Saint-Simon, vore att England och Frankrike omedelbart inrättade ett gemensamt parlament. Någon tid därefter kunde sedan Tyskland förena sig med England och Frankrike, och så småningom också andra länder.

Saint-Simons plan från 1814 byggde på idén att man måste införa en helt ny politisk struktur i Europa, vilken skulle tillgodose folkens "gemensamma väl". Vad Europa behövde var "en kraft ... som kan förena de olika viljorna, samordna alla handlingar, ta till vara de gemensamma intressena och svetsa samman beslutsamheten" (Saint-Simon [1814] 1977:173). Den institution som huvudsakligen skulle vara ansvarig för allt detta var det Europeiska parlamentet, vilket skulle bestå av ett underhus, ett överhus, en kung och en ordförande. Överhuset och underhuset skulle i princip vara lika starka medan kungen och ordföranden bl a skulle se till att allt gick tillväga på ett riktigt sätt. Det Europeiska parlamentet skulle ha sitt eget territorium samt rätt till beskattning. Det skulle också ha kontroll över utbildningssystemet i Europa samt se till att det skapades en ny europeisk moral.

Enligt Jean Jaurès (1903:146), var Saint-Simon den som hittade på idén med ett europeiskt parlament. Saint-Simon var dessutom den förste som argumenterade för att "industrin" hade en viktig roll att spela i Europas enande. Anledningen till att Saint-Simon la sådan vikt vid "industrin" var bl a hans övertygelse att industrin skapade "gemensamma intressen" bland Europas folk. "Det är ett faktum", skrev Saint-Simon ([1814] 1977:200) i sin pamflett, "att varhelst det existerar gemensamma intressen i Europa så har dessa uppstått pga vetenskapen, konsten, rättssystemet, handeln, statsförvaltningen och industrin." Det var därför också naturligt att industrin var representerad i Saint-Simons Europeiska parlament. Ledamöterna i såväl underhuset som överhuset skulle komma från industrin, domstolsväsendet, vetenskaperna och den statliga administrationen. Att industrin fick vara med och bestämma i det Europeiska parlamentet var helt logiskt med tanke på att denna organisation var ansvarig för diverse jättelika industriella projekt, inklusive ett kanalsystem som skulle länka samman Europas olika sjöar och floder.[6] Ett antal olika mekanismer skulle enligt Saint-Simon hålla samman Europa: "enhetliga institutioner, samordnade intressen, liknande principer, en allmän samhällsmoral och ett gemensamt undervisningssystem" (Saint-Simon [1814] 1977:205).

3

Ett par år efter att Saint-Simon publicerat sin framgångsrika pamflett från 1814 började han utveckla ett nytt perspektiv på hur man skulle kunna ena Europa, vilket var centrerat kring begreppet *industrisamhälle*. Dessa idéer skulle dominera Saint-Simons tänkande i cirka tio år och resultera i sådana verk som *l'Industrie* (1816–1818), *L'Organisateur* (1819–1820), *Du système industriel* (1820–1822) och *Catéchisme des industriels* (1823–1824). Saint-Simon argumenterade nu för att det endast var genom att bli "industriellt", som Europa skulle kunna övervinna sin kris och äntligen enas. Eftersom industrisamhället var fredligt till sin natur skulle det inte heller bli några krig i framtiden.

Ordet *industrie* – nyckelbegreppet i Saint-Simons nya vokabulär – ger idag främst associationer till sådant som maskiner och fabriker. Saint-Simon däremot använde ordet på ett något annorlunda sätt, som snarare påminner om dess ursprungliga betydelse på franska: energisk och målorienterad handling.[7] Mera exakt, betydde *industrie* för Saint-Simon först och främst "produktivitet", och i *Catéchisme des industriels* definierar han *un industriel* som "en som producerar" (Saint-Simon [1824] 1977:3). Enligt Saint-Simon var en bonde lika mycket *un industriel* som en entreprenör eller en arbetare. Saint-Simons industribegrepp var i första hand riktat mot aristokratin, vars medlemmar inte arbetade. Icke-producenter, menade han, var "tjuvar" och "parasiter", och det fanns inte någon plats för dem i det framtida industrisamhället. För att kunna delta i morgondagens samhälle måste man vara en producent. "Endast de som producerar nyttiga ting är nyttiga människor", som han uttryckte det (Saint-Simon [1817] 1977:186, 130, 202).

Enligt Saint-Simon har industrin också följande intressanta egenskap: den binder samman människor till ett verkligt samhälle. I *L'Industrie* ställs frågan, "Var kan vi finna det organiska band som alltid måste finnas mellan människor i ett samhälle?" och svaret som Saint-Simon ([1817] 1977:165) ger är, "I idén om industrin". Enligt Saint-Simon band industrin ihop människor på en rad olika sätt. Arbetande människor hade ex gemensamma materiella intressen kring vilka de kunde enas. Det låg också i varje enskild persons intresse att även andra människor var produktiva och att det inte blev krig. Industrins förmåga att binda samman människor var naturligtvis av stort intresse för Europa, som enligt Saint-Simon ([1817] 1977:165) just förlorat sin kapacitet att "hålla ihop samhället".

Industrin fick också alla som arbetade att känna som om de tillhörde en och samma kropp. Att samhället kan liknas vid en kropp är en metafor som ofta återkommer i hans skrifter från denna period, och på ett ställe beskriver han ex industrisamhället som en "kropp i vilken alla or-

gan ... är s a s solidariska" (Saint-Simon [1817] 1977:137). I industrisamhället skulle det också växa fram en sant europeisk ideologi ("*européanisme*"), som skulle ersätta nationalismen (Saint-Simon [1824] 1977:[A]200).

Enligt Saint-Simon skulle industrisamhället leda till stor lycka för alla Europas innevånare, som så småningom skulle inse att det sanna paradiset finns på jorden och inte i himlen. Det skall dock noteras att Saint-Simon betraktade industrisamhället mer som ett stadium i en historisk utvecklingsprocess än som en utopi. Som han såg det så stod kampen vid 1800-talets början mellan två olika slags samhällen: det feodala-teologiska samhället och det industriella-vetenskapliga samhället. Krig var lika typiska för det feodala samhället som fred för industrisamhället. Orsaken till att den senare samhällstypen var fredlig till sin natur, menade Saint-Simon, var att dess medlemmar endast var intresserade av att producera och inte av att förstöra vad de producerat. Saint-Simon försökte sig t o m på att skriva industrisamhällets historia. Under antiken hade härskarna bara varit intresserade av att kriga och därför ignorerat och förtryckt industrin. Gradvis hade emellertid industrin växt sig allt starkare och snart skulle den dominera hela Europa. Först när detta skett, var "den europeiska revolutionen" fullbordad (Saint-Simon [1817] 1979:160).

I det nya samhälle som Saint-Simon såg framför sig skulle allt bestämmas av industrin. "*Allt kommer från industrin; vi måste därför göra allt för industrin*" var det motto som Saint-Simon valde för sin nya skriftserie *L'Industrie* (1816–1818).[8] Den förhärskande moralen skulle ersättas med en "industriell moral" och "den teologiska utbildningen" med en "industriell utbildning". Alla domstolar skulle förvandlas till "industriella domstolar" och äganderätten utformas på ett sådant sätt att det gynnade industrin. Eftersom människorna i industrisamhället skulle samarbeta *med* varandra istället för att föra krig *mot* varandra, så fanns det inte heller något behov av att "styra" folk – det räckte med att "administrera" dem. Regeringens första uppgift var att på olika sätt stödja industrin och motarbeta dess fiender. Den skulle också genomföra stora offentliga arbeten och se till att Europa knöts samman via ett jättelikt kanal- och järnvägsnät. Politik saknade egenvärde i det nya europeiska samhället, och vetenskapen om politiken skulle ersättas med "*vetenskapen om produktionen*" (Saint-Simon [1817] 1979:188).

Det noteras ibland att Saint-Simon ofta bytte åsikt på en rad viktiga punkter under denna period av sitt liv. Han betraktade ex sig själv först som liberal, men började snart kritisera liberalismen och menade att den borde ersättas med en annan politisk ideologi – "industrialismen". En kanske viktigare förändring i Saint-Simons tänkande på 1820-talet var att han nu också började argumentera för att det inte räckte med

att tillfredsställa folks *intressen* i det nya Europa – man måste också beakta deras *känslor*. På samma sätt som den militära äran varit viktig för feodalsamhället, så skulle "passionen för produktionen" spela en central roll i industrisamhället (Saint-Simon [1821] 1979:40-1). I *Catéchisme des industriels* föreslog Saint-Simon också inrättandet av två akademier: en för "intressen" och en för "känslor". Den senare skulle ha till huvuduppgift att utveckla en systematisk doktrin om människans känslor. Ungefär vid denna tidpunkt lyckades Saint-Simon också övertala den kände kompositören till marseljäsen, Rouget de Lisle, att komponera en hymn till industrisamhällets ära. Resultatet var *Le Chant des industriels*, som bl a sjöngs vid ett massmöte av arbetare 1821 där även Saint-Simon deltog. "Länge leve oss, industrins barn! Länge, länge leve vårt lyckliga arbete!"[9]

Under 1820-talet började Saint-Simon även att ompröva sin hållning till religionen. Tidigare hade han betraktat kristendomen mer eller mindre som skrock, men nu började han hävda att även industrisamhället behövde en tro. Denna omvärdering av religionen kom till ett klart klimax i *Nouveau Christianisme*, som Saint-Simon skrev ihop ett par månader före sin död i maj 1825. Huvudbudskapet i denna märkliga skrift var att den europeiska krisen endast skulle kunna lösas med hjälp av en ny slags kristendom, vars första trossats löd: "*alla människor måste behandla varandra som bröder*". Saint-Simon betraktade både katolicismen och protestantismen som kätteri och förespråkade en helt ny typ av kristendom, som först och främst skulle verka för arbetarklassens väl – för "den fattigaste klassens moraliska och fysiska välstånd", som han uttryckte det (ex Saint-Simon [1825] 1977:110, 173).

Kravet att Europa måste enas var lika viktigt för Saint-Simon när han skrev *Nouveau Christianisme* som i hans tidigare skrifter. Den Nya Kristendomen, menade Saint-Simon ([1825] 1977:186), "är den sociala doktrin som passar Europa bäst på dess nuvarande stadium". För att Europa skall kunna enas måste den Nya Kristendomen bli förhärskande i hela Europa. Den nya tron skulle "göra människan lycklig, inte bara i himlen utan också på jorden", och den skulle även leda till "permanent fred" (Saint-Simon [1825] 1977:148, 163). Saint-Simon la nu också till ett tredje mål, något som särskilt framgår av de sista sidorna i *Nouveau Christianisme* där han kritiserade den heliga alliansen. Vad de olika medlemmarna av den heliga alliansen inte insett är att man inte kan regera enbart med hjälp av våld – människan behöver också moral och ideal. Återigen betonade Saint-Simon att Europa måste organiseras på ett sådant sätt att det gynnade "den fattigaste klassens moraliska och fysiska välfärd".

Det är nu dags att ställa frågan: Hur förhåller sig Saint-Simons idéer om Europa till den tid och det samhälle han levde i? Mera exakt, hur kom det sig att Saint-Simon valde just *industrin* som det som skulle ena Europa och leda till fred? Emile Durkheims teori om "kollektiva representationer" kan vara till hjälp i detta sammanhang. Som bekant menar Durkheim ([1911] 1974:91) att "de stora ideal som alla civilisationer bygger på" skapas vid vissa, exceptionellt kreativa perioder i historien. Som exempel på sådana "kreativa utbrott" ("*effervescence créatrice*") nämner Durkheim renässansen, reformationen och franska revolutionen.[10] Vid dessa tillfällen i historien har det uppstått nya idéer eller "kollektiva representationer" om hur samhället bör se ut. Dessa har sedan betraktats som ideal och därmed fått en nästan religiös prägel. Durkheim satte mer eller mindre likhetstecken mellan nya samhällsideal och religiösa idéer; bägge, menade han, var i grund och botten *heliga*.

En del forskare har analyserat franska revolutionen utifrån durkheimianska ugångspunkter och bl a kunnat visa att de nya samhällsideal som uppstod på 1790-talet ofta upplevdes som heliga av de som deltog i revolutionen. Den förste som gjorde denna iakttagelse var Albert Mathiez (1904) i en studie av revolutionära kulter, vilken publicerades under Durkheims tid och även fick beröm av honom.[11] Mathiez' huvudtes var att det var fel att betrakta de olika revolutionära kulterna, som dök upp under revolutionsåren, endast som politiska fenomen eller som resultat av politiska strategier. Förnuftskulten, Kulten kring det Högsta Väsendet osv, hade snarare växt fram pga av behovet av nya, högre värden bland revolutionärerna. Mona Ozouf (1988), en samtida historiker, har på ett liknade sätt visat hur de revolutionära högtidligheterna på 1790-talet fyllde en kvasi-religiös funktion, nämligen att ingjuta den unga republiken med nya högre värden. Lynn Hunt (1984, 1988) har också visat hur revolutionärerna skapade sina egna heliga föremål som frihetsträd, patriotiska altare, osv.

Det står utan tvekan klart att man under franska revolutionen försökte skapa ett radikalt nytt samhälle. Adeln avskaffades och man inledde en intensiv kampanj för nationens avkristning. En republikansk kalender introducerades med veckor som var tio dagar långa och man införde även nya månadsnamn, komponerade av diktaren Fabre d'Eglantinne. Hade revolutionen också ett förenat Europa bland sina mål och är det alltså här som Saint-Simons vision om ett enat och industriellt Europa har sina rötter? Den konstituerande församlingen fördömde ex den 22 maj 1790 alla krig i sin "Fredsdeklaration till Hela Världen" (se Duroselle 1990:251–52). Detta var naturligtvis inte detsamma som att föreslå att Europa skulle enas, men förklaringen av den

2 maj 1790 uttrycker ändå en önskan om universell fred och detta var ett tema som ofta var förknippat med Europatanken i fredsplaner på 1600- och 1700-talen. Det är naturligtvis mycket svårt att rekonstruera vad folk tyckte och tänkte under revolutionens tumultartade år och att kartlägga de olika "kreativa utbrotten". Det står dock klart att antalet skrifter som innehöll förslag till hur Europa skulle kunna enas, ökade mycket snabbt under dessa år.[12]

I viss utsträckning är det uppenbart att Saint-Simons idéer har sina rötter i den franska revolutionen. Vi vet ex att Saint-Simon deltog i revolutionen, även om han aldrig gav den sitt fulla stöd. En jättelik kollektiv händelse som en revolution påverkar naturligtvis alla i samhället, inte bara de som deltar fullt och helt. Det är särskilt en del av Saint-Simons tänkande som verkar ha inspirerats direkt av revolutionen, nämligen hans idé att "industrin" skall utgöra basen för ett enat Europa. Varför så är fallet är lättare att förstå om man erinrar sig att för Saint-Simon så var "industri" liktydigt med "produktion" – och uteslöt alltså per definition aristokratin. vars medlemmar inte arbetade. Från revolutionsåren och framåt riktade Saint-Simon sitt hat mot de som var sysslolösa och improduktiva, och aristokratin framstod naturligtvis som en symbol för denna typ av människa. De som inte arbetade stämplade Saint-Simon som "tjuvar" och "parasiter". Begreppsparet 'industri-sysslolöshet' hos Saint-Simon hade alltså sin motsvarighet i Durkheims begreppspar 'det heliga-det profana'; och på samma sätt som Durkheim menade att det moderna samhället behövde en sekulär religion för att bli starkt och solidariskt, så måste morgondagens samhälle enligt Saint-Simon helt genomsyras av *industrie*.

Det finns också de som menar att *hela* Saint-Simons doktrin – inklusive idén att Europa måste enas – växte fram ur franska revolutionen. Jean Jaurès är en av dessa, och enligt honom "fick Saint-Simon såväl sin inspiration som sina huvudidéer från franska revolutionen" (Jaurès 1903:137). Även om Jaurès har rätt till en del, måste hans uttalande dock modifieras eftersom det även finns element i Saint-Simons tänkande som troligen inspirerats av händelser *efter* franska revolutionen eller åtminstone efter dess för-napoleanska del. Under napoleonkrigen ökade ex antalet verk som förespråkade Europas enande och som även krävde att fred måste införas (se ex Foerster 1967:325-54). Och Napoleons militära nederlag 1813–1814, skriver Frank Manuel (1956:172), "ledde till att det publicerades en svärm av politiska pamfletter med råd till de kungar och ministrar [som skulle sammanträda vid Wienkongressen]". Som vi vet hade en av dessa pamfletter Saint-Simon till författare, och det var alltså här som han för första gången uttryckte åsikten att Europa kunde enas med hjälp av industrin. Men även om Saint-Simons uppfattning av "produktion" och "industri"

inspirerats av revolutionen, med dess hat mot aristokratin, var det förmodligen napoleonkrigen som fick honom att så starkt betona vikten av *fred*. Durkheim ([1912] 1990:301) menar som bekant att nya samhällsideal ofta uppstår när samhället utsätts för en "kollektiv chock", och man kan fråga sig om inte även krig tillhör denna kategori. Durkheim nämner inte krig när han ger exempel på "*effervescence créatrice*" (med undantag för korstågen), men dessa förändrar ju ofta samhället på ett lika fundamentalt sätt som revolutioner. Krig inspirerar ex ofta till planer om hur man skall organisera samhället så att det aldrig mer kan bli krig. Detta hände efter napoleonkrigen och även efter första och andra världskriget. Napoleons fälttåg ledde ofta till inbördeskrig och till att kollektiva emotioner av en sällan skådad kraft släpptes lösa. Att idealet om ett Europa präglat av fred så småningom skulle växa fram ur askan efter napoleonkrigen är kanske inte så förvånansvärt.

Det som är märkligast med Saint-Simons skrifter om Europa är, som jag påpekat tidigare, att de sammanför tre relativt fristående idéer från hans samtid: (1) att Europa måste organiseras på ett nytt sätt om det inte skall slitas sönder i krig; (2) att Europa måste enas och få en regering som är oberoende av de enskilda nationerna; och (3) att *industrin* skall spela en nyckelroll i morgondagens Europa. Vi vet också att dessa tre idéer för första gången fördes samman i Saint-Simons pamflett från 1814, *De la réorganisation de la société européenne*. Men i en viss utsträckning låg Saint-Simons viktigaste intuition – att dessa tre element kunde förenas – i tiden. Detta framstår klart om vi tittar på Parisintelligentsians liberala tänkare. 1814 publicerade ex Benjamin Constant sin välkända skrift *De l'esprit de conquête et de l'usurpation*, i vilken han framförde argumentet att den moderna ekonomin kommer att leda till fred. Förutom sitt berömda uttalande att "handelns tidsålder" snart skall ersätta "krigens tidsålder", så antydde Constant också att Europa måste enas (Constant [1814] 1980:22–24, 34; Rougemont 1990:200-1). I den liberala tidskriften *Le Censeur* recenserades ex Saint-Simons pamflett om Europas enande från 1814 med stor välvilja och man presenterade även en egen, liknande plan. Enligt denna skulle "målen för [den europeiska] konfederationen ... vara fred, lycka och välfärd" (*Le Censeur* 1815:29). Lånade *Le Censeur* sina idéer från Saint-Simon eller var det kanske snarare tvärtom? En forskare som försökt besvara denna fråga skriver: "Saint-Simon lånade sina idéer lika lite från *Le Censeurs* skribenter som dessa lånade sina idéer från Saint-Simon. Saken är helt enkelt den att alla levde i samma värld under åren 1814–1817" (Allix 1910:357).

Idén att industrin kan leda till fred och att Europa skulle kunna enas med hjälp av industrin låg s a s i luften på 1810-talet tack vare franska revolutionen och napoleonkrigen.[13] Varken Saint-Simon eller någon an-

nan individ "skapade" därför dessa idéer i ordets egentliga mening. Vad Saint-Simon däremot gjorde var att ge dem ett mycket slagkraftigt uttryck i sin pamflett från 1814 samt i andra skrifter. I rättvisans namn bör det också tilläggas att Saint-Simon formulerade temat enhet-och-fred-i-Europa-genom-industri på ett mycket klarare sätt än sina samtida, inklusive Benjamin Constant.[14] På en punkt skiljde sig också Saint-Simons vision från den som hans samtida hade, nämligen vad avser Europaprojektets *emotionella* dimension. Mot slutet av sitt liv var Saint-Simon helt övertygad om att man inte kan bygga upp ett nytt samhälle enbart med hjälp av materiella intressen. Huvudbudskapet i *Nouveau Christianisme* var att det även krävs en moral och tro för att Europa skall kunna enas.

5

Fick Saint-Simons Europaprojekt några praktiska konsekvenser? Som alltid när det gäller idéer och deras effekter är det mycket svårt att besvara en fråga av denna typ. Att det existerar ett visst släktskap mellan Saint-Simons och Jean Monnets idéer vad gäller Europa har dock noterats då och då i rörelsen för ett enat Europa. Vanligtvis refererar man i sådana fall endast till Saint-Simons pamflett från 1814, *De la réorganisation de la société européenne*, och dess plan för hur man kan reformera Europas politiska struktur. I sitt standardverk om Europatankens framväxt skriver ex Denis de Rougemont ([1961] 1990:202) att Saint-Simon är "den sanne föregångaren till den institutionalistiska delen av europarörelsen som resulterade i den Gemensamma marknaden (EEC)". Jacques Delors (1991:v) har också sagt att när man läser Saint-Simons pamflett från 1814 "tror man att man läser Jean Monnet". Enligt Delors har inte bara den Gemensamma marknaden (EEC) inspirerats av Saint-Simon (som Rougemont alltså hävdar) utan även sådana EG-projekt som den Inre marknaden, den gemensamma valutan och den monetära unionen.

Rougemont motiverar sin höga uppskattning av Saint-Simon med argumentet att dennes pamflett från 1814 innehåller "ett helt nytt perspektiv på hur man skall kunna ena Europa" (Rougemont [1961] 1990:201). Det nya bestod, enligt Rougemont, av följande två saker. För det första så föreslog inte Saint-Simon att man skulle ena Europa via fördrag mellan olika kungar, något som var vanligt på 1700-talet. Istället betonade han vikten av folkens medverkan i enandeprocessen via parlament. Och för det andra menade Saint-Simon att Europa skulle bindas samman med hjälp av gemensamma ekonomiska intressen. "Mer än någon tidigare tänkare [som intresserat sig för Europas enande]", säger Rougemont ([1961] 1990:202), "förlitade sig [Saint-

Simon] på ekonomin". Delors menar att Rougemont har rätt även på denna punkt och hänvisar till hur Saint-Simon sagt att det inte räcker med fördrag och kongresser – det behövs en starkare kraft om Europa skall enas: "en kraft ... som kan förena de olika viljorna, samordna alla handlingar, ta till vara de gemensamma intressena och svetsa samman beslutsamheten" (Saint-Simon [1814] 1977:173). Delors citerar också Saint-Simons ([1814] 1977:173) kommentar att "varhelst det existerar gemensamma intressen i Europa så har dessa uppstått genom vetenskapen, konsten, rättssystemet, handeln, statsförvaltningen och industrin" (Saint-Simon [1814] 1977:173). Och slutligen, när Jean Monnetstiftelsen 1967 gav ut en ny upplaga av Saint-Simons pamflett från 1814, skrev dess ordförande i förordet, "Saint-Simon var kanske den förste som visade ... att ekonomiska krafter kan spela en viktig roll i endandet av Europa och att enskilda intressen måste underordnas högre och gemensamma intressen" (Rieben 1967:6).

Men påverkade Saint-Simon någonsin Jean Monnet på ett direkt sätt? Monnet, som vi vet från hans memoarer, hade inte mycket till övers för böcker och det finns inget som tyder på att han någonsin läst Saint-Simon.[15] Saint-Simonismen har emellertid alltid varit stark i Frankrike och en hel del personer i Monnets omgivning var influerade av Saint-Simons idéer.[16] Huruvida man som Stanley Hoffmann (1965:145-46) skall klassificera Monnet som "Saint-Simonist" eller inte kan naturligtvis diskuteras.[17] Av större intresse är emellertid att det definitivt existerar en likhet mellan Saint-Simons och Monnets visioner om hur och varför Europa skall enas (se figur på nästa sida). Både Saint-Simon och Monnet trodde ex att enda sättet att undvika krig i Europa var att introducera en ny politisk struktur med en gemensam, högsta instans för hela Europa. Monnets motsvarighet till Saint-Simons Europeiska parlament var den s k Höga myndigheten i Europeiska kol- och stålunionen på 1950-talet. Denna skulle enligt fördragstexten vara "överstatlig", dvs den kunde "vare sig begära eller mottaga instruktioner från någon regering eller något annat organ" (SOU 1967:57, 15). Monnet utarbetade också en allmän strategi för hur man skall kunna ena Europa, enligt vilken man först skulle lägga en *ekonomisk bas* och endast därefter bygga upp politiska och kulturella institutioner. Denna strategi har inte bara legat till grund för Kol- och stålunionen utan även för Gemensamma marknaden (EEC), Inre marknaden och den Europeiska unionen (EU).

6

Att en hel del personer i den pro-europeiska rörelsen varit intresserade av Saint-Simons idéer utgör naturligtvis ett skäl till att de bör uppmärksammas mer än hittills varit fallet. Men som alltid med Saint-

Simon blir man även fascinerad av hans enorma visionära kraft och förmåga att se in i framtiden. På område efter område har det visat sig att denne udda tänkare fått rätt i sina visioner. Vad gäller hans åsikter om Europa så står det klart att han var oerhört attraherad av idén att låta *arbetet* utgöra grunden för det nya samhället. På denna punkt skiljer sig egentligen inte Saint-Simon särskilt mycket från vare sig Marx eller t o m Durkheim. Alla tre trodde på vad man skulle kunna kalla för en av 1800-talets stora utopier, nämligen att människors identitet som arbetare är mycket starkare än deras etniska och nationella identitet. "Arbetare i alla länder, förena er!"

Tanken att bandet mellan arbetande människor (*les industriels* i Saint-Simons terminologi) är så starkt att det kan överbrygga alla andra, konkurrerande intressen har dock gång efter annan visat sig vara felaktig. Den internationella socialismen fick ex en dödsstöt redan under första världskriget och verkar nu vara på väg ut ur historien för gott, åtminstone i sin marxist-leninistiska version. Och även europarörelsen har ett antal gånger tvingats inse att ekonomiska intressen utgör en synnerligen bräcklig grund för samverkan.

Men det bör slutligen också noteras att Saint-Simon just före sin död insåg att han kanske haft fel och att det inte gick att bygga upp ett nytt samhälle enbart på industrins grund. I sin sista skrift – *Nouveau Christianisme* – hävdade han istället att det behövs en ny kollektiv moral, en ny slags kristendom, för att Europa skall kunna enas. Kommer kanske Saint-Simon att få rätt även på denna punkt?

Saint-Simons respektive Jean Monnets vision av ett enat Europa. Monnets idéer exemplifieras med hjälp av hans huvudprojekt, den europeiska kol- och stålunionen (1951).

	Saint-Simon	**Monnets kol- och stålunion**
Den Europeiska Gemenskapens huvudsyften	att få slut på alla krig mellan de europeiska länderna; att skapa förutsättningar för materiell lycka på jorden	"bidraga till en höjning av levnadsstandarden och till framsteg i arbetet för freden ... ersätta sekelsgammal rivalitet" (SOU 1963:57,9)
Hur den Europeiska Gemenskapen skall hållas samman	"industrin" skapar ett band mellan alla arbetande människor	"genom upprättandet av en ekonomisk gemenskap lägga de första grundstenarna för en vidsträckare och djupare gemenskap mellan folk" (SOU 1963:57,9)
Den Europeiska Gemenskapens institutionella struktur	ett parlamentariskt politiskt system där "industrin" spelar huvudrollen	ett politiskt system som byggts upp på en gemensam ekonomisk bas
Federala element i det Nya Europa	det Europeiska parlamentet representerar gemensamma europeiska intressen	Höga myndigheten representerar det allmänna intresset i Europa

Källor: Claude-Henri de Saint-Simon, *De la réorganisation de la société européenne* (1814), *Du système industriel* (1820–1822), Jean Monnet, *Mémoires* (1976); *Fördrag angående upprättandet av europeiska kol- och stålunionen* (1951; se SOU 1963:57).

NOTER

[1] Jag vill särskilt tacka HSFR, Centre Culturel Suèdois och Överbibliotekarie J-C Garetta vid Bibliothèque de l'Arsenal i Paris för hjälp med denna artikel (som är en del av ett större verk om den europeiska gemenskapens rötter). En längre version på engelska kommer att publiceras under 1994 i *Archives Européennes de Sociologie*. – För litteraturen om Saint-Simon, se särskilt följande två bibliografier: Walch (1967) och Derre (1986). Den bästa biografin om Saint-Simon har skrivits av Frank Manuel (1956); för ett fint urval av hans texter, se Saint-Simon (1964).

[2] Durkheim gjorde detta uttalande i en föreläsningsserie om socialismen som han höll i Bordeaux 1895–1896 (se Durkheim 1960:114–115). Själv analyserade dock aldrig Durkheim temat om ett enat Europa hos Saint-Simon. När man under 1900-talet har diskuterat Europatanken hos Saint-Simon har man endast refererat till hans pamflett från 1814, *De la réorganisation de la société européenne*, men ej till hans övriga verk (se del 5 av denna artikel för mer information om diskussionen av denna pamflett).

[3] Saint-Simons första skrift var en 8-sidig pamflett, *A la Société du Lycée*, som förmodligen publicerades i mars 1802 (för text plus kommentar, se Dautry 1948). Saint-Simon säger här att han kommit på en idé som skall gagna mänsligheten, och han är oerhört entusiastisk över sin upptäckt. Vari hans idé består, framgår dock inte av texten.

[4] Enligt Martin (1925) publicerades en något annorlunda version av denna skrift 1802 eller 1803 med titeln *Lettres d'un habitant de Genève à ses contemporaines*. Vanligtvis citeras den senare versionen och 1803 används som publiceringsdatum. – Inom parentes kan det noteras att vissa författare har argumenterat att det var hela mänskligheten snarare än bara Europa som Saint-Simon ville ena och att han följdaktligen skall ses som en av de som inspirerat Nationernas förbund (ex Leroy 1924, Polinder 1943). Detta är dock inte riktigt och *Lettres d'un habitant de Genève à ses contemporaines* hette exempelvis i utkast *Lettre aux Européens* (se Saint-Simon 1925). Som Henri de Jouvenal (1925:xx-xxi) har uttryckt det i förordet till Saint-Simons pamflett från 1814 om Europas enande: "Saint-Simon uppfann inte Nationernas förbund; för honom fanns bara Europa".

[5] Vad avser arbetsfördelningen mellan Saint-Simon och Thierry (1795–1856) så anses det allmänt att idéerna i pamfletten kom från Saint-Simon medan Thierry höll i pennan och förmodligen också stod för informationen om England. På försättsbladet till de två upplagorna från 1814 beskrivs Thierry som Saint-Simons "elev". (Se Gouhier 1941:81, Manuel 1956:195 samt Alfred Peréire i Saint-Simon [1814] 1925:xxxvi).

[6] Saint-Simon föreslog också att den Europeiska konfederationen skulle kolonisera resten av världen: "Att kolonisera världen med hjälp av den europeiska rasen, som ju är överlägsen alla andra raser [vore] ett projekt för det Europeiska parlamentet som skulle sysselsätta européerna och göra dem lyckliga" (Saint-Simon [1814] 1977:204, 236).

[7] Saint-Simon sägs ofta vara den som myntat orden "industriel" och "industrialisme". Detta är något av en överdrift även om Saint-Simon genom sina verk 1817–1818 hjälpte till att lansera ordet "industriel" och också var den första som använde ordet "industrialisme" 1823 (varefter termen introducerades till engelskan på 1830-talet; se Harsin 1930, *Oxford English Dictionary* 1933:236, *Grand Larousse de la lanque française* 1975:2659–2660, *Le Grand Robert de la lanque française* 1985:543–544, och Braudel 1991).

[8] "*Tout par l'industrie, tout pour elle*".

[9] För texten, se Rouget de Lisle [1821] 1977:445). Alexander Gerschenkron (1962:24–25) har noterat följande apropå denna hyllningssång till industrisamhället: "In the new hymn the man who once had called upon 'enfants de la patrie' to wage ruthless war upon the tyrants and their mercenary cohorts [dvs Rouget de Lisle] addresses himself to 'enfants de l'industrie' – the 'true nobles' – who would assure the 'happiness of all' by spreading industrial arts and by submitting the world to the 'peaceful laws of industry'. Ricardo is not known to have inspired anyone to change 'God Save the Queen' into 'God Save Industry' ". Inom parentes kan noteras att Gerschenkron huvudsakligen såg saint-simonismens förhärligande av industrin som ett försök att skapa en ideologi som kunde *skynda på* industrialiseringsprocessen i ett land som hamnat på efterkälken i detta avseende.

[10] Durkheim skriver om kollektiva representationer främst i *Formes élémentaires de la vie religieuse* och "Jugements de valeur et jugements de réalité" (se Durkheim [1921] 1990 och [1911] 1974). Intressanta analyser av begreppet "kollektiva representationer" står att finna bl a i Mestrovisc 1985 och Alexander 1988.

[11] Se i detta sammanhang även *L'Ancien régime et la révolution* där Tocqueville visar på parallellerna mellan religiösa rörelser och franska revolutionen (ex Tocqueville [1856] 1955:10–14).

[12] Det publicerades 19 planer under åren 1738–1788 och 15 under åren 1789–1799 (se Foerster 1967:325-54 för en lista av planerna).

[13] För en diskussion av Frankrikes ekonomi vid denna tidpunkt, se ex Cameron (1961).

[14] Medan Saint-Simon betonade *industrins* betydelse så fokuserade Benjamin Constant på *handeln*. För den relativt vanliga uppfattningen på 1700- och 1800-talen att handel och krig var oförenliga, se Hirschman (1977).

[15] Enligt Richard Mayne, som kände Monnet personligen, så "läste han [dvs Monnet] inte särskilt mycket vid sidan av tidningar, och hans personliga bibliotek bestod till största delen av böcker som vänner och lärjungar givit eller dedicerat till honom" (brev till RS från den 23 juni 1992).

[16] Bland dessa märks ex Robert Marjolin, en intressant figur i detta sammanhang inte minst därför att han studerade sociologi för Durkheim. Man kan också nämna ekonomen François Perroux, som var inspirerad av såväl Saint-Simon som Schumpeter. Med "saint-simonismen" menar man den rörelse som uppstod på 1800-talet och som var inspirerad av Saint-Simons idéer. Den hade en utopisk gren (vilken präglades av excesser och snart dog ut), men ledde även till en viktig rörelse bland unga industri- och bankmän. Saint-simonisterna hjälpte bl a till att bygga ut Frankrikes järnvägsnät och skapade även den första moderna industribanken, *Crédit Mobilier*. Den senare imiterades snart över hela Europa, bl a i Sverige (Stockholms Enskilda Bank).

[17] I sitt välkända verk *In Search of France* säger ex Hoffmann att Monnet tillhör den saint-simonistiska traditionen. På författarens fråga om varför han klassificerat Monnet på detta sätt, svarade Hoffmann: "Jag kallade Jean Monnet för en saint-simonist därför att han passar in i den traditionen. Jag har ingen aning om han läste Saint-Simon eller böcker om Saint-Simon (ex av Durkheim och Bouglé)" (brev till RS från den 31 mars 1992).

REFERENSER

Alexander, Jeffrey, red. (1988). *Durkheimian Sociology: Cultural Studies*. Cambridge: Cambridge University Press.

Allix, Edgard (1910). "J.-B. Say et les origines de l'industrialisme", *Revue d'économie politique* 24:303-63.

Braudel, Fernand (1991). "The Word 'Industry' ", sid 502–505 i vol. 2 av *The Identity of France*. Övers. Siân Reynolds. London: Fontana Press.

Cameron, Rondo (1961). *France and the Economic Development of Europe 1800–1914*. Princeton: Princeton University Press.

Le Censeur (1815). "Considérations sur la situation d'Europe, sur la cause de ses guerres, et sur les moyens d'y mettre fin (1)", sid 1–41 i *Le Censeur*. Paris: Chez Mme. Marchant.

Constant, Benjamin [1814] (1980). *De l'esprit de conquête*. Préface de Denis de Rougemont. Lousanne: Editions Favre.

Dautry, Jean (1948). "Sur un imprimé retrouvé du Comte de Saint-Simon", *Annales historiques de la révolution française*, 20 (Januari–Mars):290-93.

Delors, Jacques (1990). "Préface", sid i–vii i Denis de Rougemont, *Vingt-huit siècles d'Europe. La conscience européenne à travers les textes d'Hésiode à nos jours*. Mesnil-sur-l'Estrée: Christian de Bertillat.

Derre, J.R., red. (1986). *Regards sur le saint-simonisme et les saint-simoniens*. Lyon: Presses Universitaires de Lyon.

Durkheim, Emile [1895–96] (1960). *Le Socialisme*. Paris: Presses Universitaires de France.

Durkheim, Emile [1911] (1974). "Value Judgments and Judgments of Reality", sid 80–97 i *Sociology and Philosophy*. New York: The Free Press.

Durkheim, Emile [1912] (1990). *Les formes élémentaires de la vie religieuse*. Paris: Presses Universitaires de France.

Duroselle, Jean-Baptiste (1990). *Europe: A History of Its Peoples*. Övers. Richard Mayne. London: Viking.

Foerster, Rolf Hellmut (1967). *Europa. Geschichte einer politischen Idee. Mit einer Bibliographie von 182 Einigungsplänen aus den Jahren 1306 bis 1945.* München: Nymphenburger Verlagshandlung.

Gerschenkron, Alexander (1962). "Economic Backwardness in Historical Perspective", sid 5–30 i *Economic Backwardness in Historical Perspective.* Cambridge: Harvard University Press.

Gouhier, Henri (1941). *La jeunesse d'Auguste Comte et la formation du positivisme. Vol. 3. Auguste Comte et Saint-Simon.* Paris: J. Vrin.

Harsin, Paul (1930). "De quand date le mot 'industrie'?", *Annales d'histoire* économique et sociale 2:235–242.

Hirschman, Albert O. (1977). *The Passions and the Interests: Arguments for Capitalism before Its Triumph.* Princeton: Princeton University Press.

Hoffmann, Stanel et al, red. (1965). *In Search of France: The Economy, Society and Political System in the Twentieth Century.* New York: Harper & Row.

Hunt, Lynn (1984). *Politics, Culture, and Class in the French Revolution.* Berkely: University of California Press.

Hunt, Lynn (1988). "The Sacred and the French Revolution", sid 25–43 i Jeffrey Alexander (red.), *Durkheimian Sociology: Cultural Studies.* Cambridge: Cambridge University Press.

Jaurès, Jean (1903). "La Doctrine saint-simonienne et le socialisme", *La Revue Socialiste* 38 (Augusti):129-49.

de Jouvenal, Henri (1925). "Préface", sid x–xxii i Claude-Henri de Saint-Simon (red. Alfred Peréire), *De la réorganisation de la société européenne.* Paris: Les Presses Françaises.

Leroy, Maxime (1924). "La Société professionelle des nations", sid 123-34 i *Henri de Saint-Simon: Le socialisme des producteurs.* Paris: Marcel Rivière.

de Lisle, Rouget [1821] (1977). "Premier chant des industriels", sid 444-51 i vol. VI av Saint-Simon, *Oeuvres.* Genève: Slatkine Reprints.

Manuel, Frank E. (1956). *The New World of Henri Saint-Simon.* Cambridge: Harvard University Press.

Martin, Paul (1925). "Saint-Simon et sa Lettre d'un habitant de Genève à l'humanité", *Zeitschrift für Schweizerische Geschichte* 5:477-97.

Mathiez, Albert (1904). *Les Origines des cultes révolutionnaires (1789–1792).* Paris: Société Nouvelle de la Librairie d'Edition.

Mestrovics, Stjepan (1985). "Durkheim's Renovated Rationalism and the Idea that Collective Life is Only Made of Representations", *Current Perspectives in Social Theory* 6:199–218.

Monnet, Jean [1976] (1978). *Memoirs.* Övers. Richard Mayne. New York: Doubleday & Company.

Ozouf, Mona (1988). *Festivals and the French Revolution.* Övers. Alan Sheridan. Cambridge: Harvard University Press.

Pahl, R.E. (1991). "The Search for Social Cohesion: From Durkheim to the European Commission", *Archives Européennes de Sociologie* 32:345–360.

Peréire, Alfred (1925). "Introduction", sid 23–39 i Claude-Henri de Saint-Simon, *De la Réorganisation de la société européenne.* Paris: Les Presses Françaises.

Polinger, Elliot (1943). "Saint-Simon, the Utopian Precursor of the League of Nations", *Journal of the History of Ideas* 4:475-83.

Rieben, Henri (1967). "1814–1957–1967", sid 5–6 i Claude-Henri de Saint-Simon, *De la réorganisation de la société européenne.* Lausanne: centre de Recherche Européenne.

Rougemont, Denis de [1961] (1990). *Vingt-huit siècles d'Europe. La conscience européenne à travers les textes d'Hésiode à nos jours.* Mesnil-sur-l'Estrée: Christian de Bertillat.

Saint-Simon, Claude-Henri de [1803] (1977). "Lettres d'un habitant de Genève à ses contemporaines", sid 7–61 i vol. I av *Oeuvres*. Genève: Slatkine Reprints.
Saint-Simon, Claude-Henri de [1814] (1977). "De la réorganisation de la société européenne", sid 153–248 i vol. I av *Oeuvres*. Genève: Slatkine Reprints.
Saint-Simon, Claude-Henri de [1816–1818] (1977). "L'Industrie", sid 10–223 i vol. I, sid 5–174 i vol. III av *Oeuvres*. Genève: Slatkine Reprints.
Saint-Simon, Claude-Henri de [1820–1822] (1977). "Du système industriel", sid 1–240, 1–262, 1–94 i vol. III av *Oeuvres*. Genève: Slatkine Reprints.
Saint-Simon, Claude-Henri de [1824] (1977). "Catéchisme des industriel", sid [A]1–[A]203, [B]1–[B]201 i vol. IV och sid 1–47 i vol. V av *Oeuvres*. Genève: Slatkine Reprints.
Saint-Simon, Claude-Henri de [1825] (1977). "Nouveau Christianisme", sid 1–192 i vol. III av *Oeuvres*. Genève: Slatkine Reprints.
Saint-Simon, Claude-Henri de [1858] (1977). "Mémoire sur la science de l'homme", sid 1–313 i vol. V av *Oeuvres*. Genève: Slatkine Reprints.
Saint-Simon, Claude-Henri de (1925). "Lettre aux Européens", sid 73–83 i *Lettres d'un habitant de Genève à ses contemporaines* (red. Alfred Peréire). Paris: Félix Alcan.
Saint-Simon, Claude-Henri de (1964). *Social Organization, the Science of Man and Other Writings*. Ed. with an introduction by Felix Markham. New York: Harper & Row Publishers.
Saint-Simon, Claude-Henri de (1977). *Oeuvres*. 6 vol. Genève: Slatkine Reprints.
Simmel, Georg [1915] (1976). "The Idea of Europe", sid 267–271 i P.A. Lawrence *Georg Simmel: Sociologist and European*. Nairobi: Nelson.
SOU 1963:57. *Översättning av fördrag angående upprättandet av europeiska kol- och stålgemenskapen*. Stockholm: Isaac Marcus boktryckeri aktiebolag.
Tocqueville, Alexis de [1856] (1955). *The Old Régime and the French Revolution*. Övers. Stuart Gilbert. New York: Doubleday & Company.
Walsh, Jean (1967). *Bibliographie du saint-simonisme*. Paris: Vrin.

SUMMARY

Richard Swedberg

Saint-Simon's Vision of a United Europe

While there exists a considerable literature on Saint-Simon's work as a whole, practically no research has been devoted to the theme of a united Europe in his writings. This essay traces this theme from his first to his last writings. While in the beginning of his career Saint-Simon emphasized that *science* would save Europe from its crisis and also unite it, he later emphasized the role of *industry*. In his famous pamphlet from 1814, *De la réorganisation de la société européenne*, Saint-Simon also suggested what the political structure of a united Europe may look like. What is remarkable about Saint-Simon's mature vision of a united Europe is that Saint-Simon here brings together three separate ideas from the 18th and 19th century: (1) Europe has to be reorganized if there is to be an end to all the wars; (2) Europe must get a government that is independent of the individual countries; and (3) industry will bind people together and play a key role in Europe's unification. An effort is made – through Durkheim's theory of collective representations – to explore the roots of Saint-Simon's vision in the French Revolution and its aftermath. Paralells between Saint-Simon's ideas and those of Jean Monnet are discussed in the last part of the article.